

tantum autem et tamdiu voluit, quantum et quamdiu oportuit. Sed sic innotuit, non sicut angelis sanctis, qui ejus participata aeternitate perfruuntur, sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica potestate venerat liberatus praedestinatus. Innotuit ergo daemionibus, non per id quod est vita aeterna, aut tamen incommutabile quod illuminat pios; sed per quaedam temporaria sua virtutis effecta, et occultissima signa praesentiae, quae angelicis sensibus, etiam malignorum spirituum, potius quam infirmitati hominum, possent esse conspicua; quae, quando paululum suppressenda judicavit, et aliquando alius latuit, dabitavit de illo daemionum princeps, ita ferè B. Augustinus, libri 9 de Civit. Dei, cap. 21. Nam si certò cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent, Apostolus ait, 1 Corinth. 2, v. 8.

INCREPANS, objurgans, durè alloquens.

QUIA SCIEBANT. Sensus ambiguus est, uti Marc. 1, v. 34. Potes hoc ita explicare ut dicas non passum eos id proloqui quòd agnoscerent ipsum; vel ita non passum omninò eos loqui, idque propterea quòd ipsum nosset (quem senecum Syrus, apud Marcum expressit), nec tacere scilicet possent id quòd nosset, sine vi tormentorum quae illis afferret praesentia Christi compellens ea exire, sive metu majorum malorum quae veritatis confessione sperarent evadere, sive aliis etiam de locis, ut alias fallerent, etc. Notebat unctiois suae testimonium daemionum voce reddi, sed virtute potius suà, et oraculorum antiquorum observatione comparationeque eum rebus quae à se gerebantur. Non egebat laude daemionum, quos ipse victurus et domiturus erat, non praecones habiturus: nihil ipsi cum illis commune erat. Nullam auctoritatem daemionibus apud Christianos esse oportere, docuit manifestè Christus.

VERS. 42. — FACTA DIE, primo crepusculo, primà uce adventante; ea est enim dici principium. Sub diluculo diei, habet Syrus; nam diluculo valdè ait Marcus.

EGRESSUS, de domo illà in qua pernoctaverat, et civitate.

IN DESERTUM LOCUM, orandi causà; simul et fugiendi turbam.

REQUIREBANT, querebant; mox referant manè ad januam domus Petri: ubi autem intellexerunt egressum domo, consecuta sunt apostolos, ut et ipse querebant eum. Et apostoli quidem priores inveniunt, audieruntque responsi id quòd Marcus narrat; postea autem et turbæ eum inveniunt, habueruntque responsi id quòd hoc sequitur.

DETINEANT ILLUM, conabantur eum detinere, ne relinquere ipsorum civitatem; propter privatam ipsorum utilitatem ex beneficiorum acceptorum exemplis.

VERS. 42. — FACTA AUTEM DIE, id est, primo crepusculo, seu, ut Marcus, diluculo valdè: insinuat autem Christus totà nocte curandis agris operam dedisse. Iam ad desertum locum, non tantum orandi causà, vel fugiendi turbam, sed inprimis vitandi jactantiam, ut Ambr. Ita nos docens exemplo suo à

Jesus autem beneficia illa exhibebat in testimonium Evangelisui, quod omni Israeli erat communicandum.

VERS. 45. — QUIA. Iterum redundat, atque ita frequenter occurrit.

EVANGELIZARE, annuntiare, praedicare; vide Lucæ titulum.

REGNUM DEI, id est, regnum caeleste, quod omnibus retrò seculis prophetae aliquando futurum cecinere, felicissimum illud et votis omnibus exoptandum. Praecursor Christi hoc privilegio honoratus est, ut ea quae Judaei nusquam vel à prophetis, vel à quibuscumque aliis audierant, terrenis haecentis spebus adducti, primus ipse voce clarissimè praedicaret, caelos et colorum regnum. Regnum colorum intelligit regnum Christi. Haecentis servitus, inquit, nunc instat regnum, nec terrenum regnum, sed caeleste et aeternum. Quare B. Hieronymus, epist. 129, ad Dardanum: *Et mihi, inquit, in Evangelio promittitur regna colorum quae Instrumentum vetus omninò non nominat.* Et D. Chrysostomus: *Tunc primum incipit beatus Joannes ea quae Judaei nusquam vel à prophetis, vel à quibuscumque aliis audierant, voce clarissimè praedicare.* Hoc igitur initium fuit evangelicae praedicationis, rei optatissimae promissione, ad penitentiam vitaeque sinceritatem allicientis, longè diversam à veteris Legis exordio, quae nil nisi minas, cum daretur, terroresque edebat, Exodi 19. Porrò regnum propriè dicitur dominatus regis in populum subjectum: non enim est regnum in populum rebellantem; inò verò quò obediunt et regis amator populus, quò regnum perfectius. Regnum autem colorum dicitur pro eo quod est regnum caeleste, quòd caelesti in terris ratione inaeatur, in caelis autem omni ex parte perficitur: *Itaque regnum colorum vocatur dominatus Christi, ut in angelos sanctos, ita et in societatem hominum eorum quorum rectè composita vita, in terris regentem à caelis Deum sequitur, in caelis tutam ipsam possidentem Deo aeternum fruuntur.* Hoc regnum caeleste dicitur, quò distinguatur à terreno et corporeo, quòd caelestis vignerat. Aliàs regnum Dei et regnum Christi vocatur, quòd eo in nobis propriè Deus et Christus regunt. Saepè regnum absolutè dicitur, quòd solum verè sit regnum; reliqua sint potius inanes species, infirmae et caduca. Hoc appropinquaverat praedicante Joanne, quia jamjam aderat Christus, qui, fracta diaboli potestate, collecturus erat ex hominibus populum, eumque è servitute peccati assersurus in libertatem spectatae virtutibus vitae, et perpetuam mox à morte caelestis gloriae felicitatem: eaque ratione, in Paulo, caelesti modo regnatus, quo modo in Apostolo Hic de se dicente: *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Gal. 2, v. 20. Hoc regnum à Christo, hominum operante salutem, cepit: nam ante Chri-

perfectis viris omnem vanitatis cupiditatem ex praestitis beneficiis vel magis abesse debere. Et turbae requirebant, sunt querebant eum nocturnis illicet beneficiis. Ad quon modum pulchrè Ambr. docet Christum spiritualiter quaerendum, non nocte sed die, non in foro, sed in deserto.

stum, tametsi erant in quibus liberali animo praeditis Deus excellenter regnaret; quosque inter primos caelestis beatus maneret; inter alios, Abraham, Isaac et Jacob, tamen quia pauci et rari erant, nec perinde manifesti, institutumque ejus regni, sub quo debebant, terrenum, corporeum et servile erat, nec patebat à morte caelestis beatitudo, ideo non ante Christum regnum colorum cepit. Nam à Christo cepit populus immensus, Ecclesia, inquam, catholica, amore ac liberali animo ductus Deo servire in spiritu et veritate, sincero omnibusque conspicuo virtutum studio, humilitatis, castitatis, fortitudinis, et ceterarum, erectus spe praemiorum caelestium, quibus et à morte mox donatur. Hoc regnum colorum est, quod perfectum demum à novissimo judicii die erit: quando collectis omnibus electis Dei, funditusque peccato ac morte deletis, erit, quod Apostolus ait, 1 Cor. 15, v. 28. *Deus omnia in omnibus.* Observa quàm mox à principio evangelicae praedicationis convulsa sit Judaeorum opinio terrenum à Christo regnum expectantium. Porrò, cum frequens in sacris novi Testamenti libris regni colorum mentio fiat, observandum regni colorum illam plenam esse descriptionem quam modò diximus huic loco convenire: *Dominatus Christi ut in angelos sanctos ita et in societatem hominum eorum, etc.*; ceterum frequenter accipi pro solà aliqua parte ejus descriptionis, saepè pro dominatu Dei in solos angelos et homines caelo donatos accipitur; quandoque pro dominatu in solos homines agentes in terrà; aliàs pro ipsis angelis et hominibus quibus Deus dominatur, quae est Ecclesia; quod quidem subdividitur, ita ut aliquando pro hominibus adhaec in terrà agentibus, id est, Ecclesia militante accipitur, aliquando pro angelis et hominibus caelo donatis, hoc est, Ecclesia triumphante, aliquando Ecclesiam utramque complectitur. Accipitur ad haec pro bonis illis ratione quorum fit ut Deus dominetur aliquibus, sive in terrà, sive in caelo, ut Rom. 14, v. 17. Non raro pro his bonis sumitur quae illis proximis bonis et ipso Dei dominatu seu regno consequuntur in eos quibus Deus regnat (quae quidem ferè latent in caelis); pro vità, gloria aeterna; postremo accipitur et pro loco in quo regnum suum Deus maximè manifestat, id est, caelis ipsis. Adde frequenter accipi posse indifferenter, sive pro caelis ipsis, sive pro bonis illis caelestibus et aeternis, sive pro Ecclesia triumphante, aut etiam pro his simul tribus. Porrò singula eorum quae jam recensimus aliquid sunt superioris descriptionis quae est hujus loci; et vocantur singula regni nomine etiam in vulgari sermone, nam et ipse populus dicitur regnum, et ipsa regni felicitas sic vocatur, denique et regio ipsa quae à populo regnato incolitur. Haec igitur ob oculos ha-

CAPUT V.

1. Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2. Et vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, et lavabant retia.

S. S. XXII.

benda sunt quoties regni Dei, aut regni colorum occurrit mentio, ut discipietur quo modo accipi et intelligi locis singulis debeat.

Idè. Ut omni Israeli evangelizem, non enim illud est officii caput mei, ut sanitates operer; sed, ut evangelizem regnum Dei; porro in confirmationem Evangelii sanitates operor. Ut omnes Israelitae quæram, omnibusque Evangelium ac salutem praedicem, non uni tantum civitati.

MISSUS SUM, à Patre. Submissus de se apud turbas loquitur, quàm apud discipulos, quibus dixerat *veni, sive egressus sum*, tanquam suà ipsius auctoritate: ut enim minus Christo addictæ, ita minus erant turbæ sublimioris doctrinae capaces.

VERS. 44. — ERAT PRAEDICANS, id est, praedicabat; sed ista circumlocutio moram, continuationem et consuetudinem significat. Ubi praecursor suo perfunctus erat munere testimonii reddendi de luce et preparandi viam ante faciem Christi, tum Christus necesse erat ut subsequeretur. Publicè, continè, assidè, et ubique, praedicandi divulgandique Evangelii gratià per loca omnia discurrat. Praedicaverat autè, sed parcius, quàm diu Joannes praecursor indexque ipse suo adhaec fugebatur officio; quàmvis non tam praedicatoris discurrerentis ultròque annuntiantis omnibus, quàm doctoris, datis occasionibus instruendis, partes obierat brevi temporis spatio: nec docuisse, sed baptizasse in Judæa scribitur prope Joannem indidem sum, Joan. 3, v. 22, 25. Nam quia nondum finitus erat Joannis cursus, hoc est, ad recipiendum Christum preparato, ideo abstinuit Christus à publico praedicandi munere, quamvis sensim etiam ipse se, non solus Joannes ipsum, manifestaret. At simul atque Joannes traditus et carcere conditus fuit, tunc Christus, cui succedendum erat Joanni, palam, assidè et ubique, in Galilæa primum; tum et in Judæa, praedicavit, nullum relinquens locum quem praedicatione non repleverit. Unde postea apud Pilatum accusatur: *Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque hinc.* Luc. 23, v. 5. Quammodum sol, non semel, subito, unoque impetu exoritur, sed paulatim emergit, lucemque sensim majorem spargit, lucifero praenunte, donec tandem lucifero occidente totum se monstrat, et universa suo lumine collustret, ita ut non sit qui se abscondat à lumine aut calore ejus. Idem Jesu praedicandi initium fuit et Joanni: uterque enim rem unam docturus venerat, tempus gratiæ, salutis, ac regni adventus; sed Joannes ut propheta et index; Jesus, ut propheta, procurator, auctorque salutis. Porrò hoc idem ut praedicarent, praecipit postea Jesus discipulis suis, Math. 10, v. 7; Luc. 9, v. 2, et 10, v. 9.

CHAPITRE V.

1. Or, il arriva que Jésus étant sur le bord du lac de Génésareth, et se trouvant accablé par la foule du peuple qui se pressait pour entendre la parole de Dieu,

2. Il vit deux barques arrêtées sur le bord du lac, dont les pêcheurs étaient descendus, et lavaient leurs filets.

5. Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum ut terrâ reducere pusillum; et sedens docebat de naviculâ turbas.

4. Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.

5. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.

7. Et annuerunt sociis, qui erant in aliâ navi, ut venirent, et adjuverunt eos. Et venerunt, et impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur.

8. Quod cum videret Simon Petrus, proclidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

9. Stupor enim circumdederat eum, et omnes qui cum illo erant, in capturâ piscium, quam ceperant:

10. Similiter autem Jacobum et Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12. Et factum est cum esset in unâ civitatem, et ecce vir plenus leprâ, et videns Jesum, et proci dens in faciem, rogavit eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

13. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo: et confestim lepra discessit ab illo.

14. Et ipse præcepit illi ut nemini diceret, sed: Vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tuâ, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

15. Porambulabat autem magis sermo de illo: et conveniebant turbæ multæ ut audirent, et curarentur ab infirmitatibus suis.

16. Ipse autem sedebat in deserto, et orabat.

17. Et factum est in unâ diebus, et ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, et Judææ, et Jerusalem: et virtus Domini erat ad sanandum eos.

18. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus; et querebant eum inferre, et ponere ante eum.

19. Et non invenientes quâ parte illum inferrent præ turbâ, ascenderunt supra tectum, et per tegulas submiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

20. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.

21. Et cœperunt cogitare scribæ et Pharisei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22. Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23. Quid est facilis dicere: Dimittantur tibi peccata, an dicere: Surge, et ambula?

24. Ut autem sciatis quia Filius hominis habet po-

5. Il entra donc dans l'une de ces barques, qui était celle de Simon, et le pria de s'éloigner un peu de la terre: et s'étant assis, il enseignait le peuple de dessus la barque.

4. Lorsqu'il eut cessé de parler, il dit à Simon: Avancez en pleine mer, et jetez vos filets pour pêcher.

5. Simon lui répondit: Maître, nous avons travaillé toute la nuit, sans rien prendre; mais vos trois paroles je jeterai le filet.

6. L'ayant donc jeté, ils prirent une si grande quantité de poissons, que leur filet se rompit.

7. Et ils firent signe à leurs compagnons, qui étaient dans une autre barque, de venir les aider. Ils y vinrent, et ils remplirent tellement les deux barques, qu'il s'en fallait peu qu'elles ne coulâssent à fond.

8. Ce que Simon Pierre ayant vu, il se jeta aux pieds de Jésus, en disant: Seigneur, retirez-vous de moi, parce que je suis un homme-pêcheur.

9. Car il était tout épouvanté, aussi bien que ceux qui étaient avec lui, de la pêche des poissons qu'ils avaient faite.

10. Jacques et Jean fils de Zébédée, et compagnons de Simon, étaient dans le même étonnement. Mais Jésus dit à Simon: Ne craignez point; votre emploi sera désormais de prendre des hommes.

11. Et ayant ramené leurs barques à bord, ils quittèrent tout, et le suivirent.

12. Lorsque Jésus était dans une des villes, un homme tout couvert de lèpre l'ayant aperçu, se prosterna le visage contre terre, et le pria, en lui disant: Seigneur, si vous le voulez, vous pouvez me guérir.

13. Jésus étendant la main, le toucha, et lui dit: Je le veux, soyez guéri. Et au même instant sa lèpre disparut.

14. Jésus lui défendit d'en parler à personne: Mais allez, lui dit-il, vous montrer au prêtre, et offrez pour votre guérison ce que Moïse a ordonné, afin que cela leur serve de témoignage.

15. Cependant comme sa réputation se répandait de plus en plus, les peuples vinrent en foule pour l'entendre, et pour être guéris de leurs maladies.

16. Mais pour lui il se retira dans le désert, et il y pria.

17. Un jour, comme il était assis et qu'il enseignait, des Pharisiens et des docteurs de la loi, qui étaient venus de tous les villages de la Galilée, de la Judée et de Jérusalem, étaient assis aussi, et la vertu du Seigneur agissait pour la guérison des malades.

18. Et voilà que des hommes portant sur un lit quelqu'un qui était paralytique, cherchaient à le faire entrer et à le présenter devant lui.

19. Mais ne trouvant point par où le faire entrer, à cause de la foule du peuple, ils montèrent sur le toit, et le descendirent par les tuiles avec son lit, au milieu de l'assemblée, devant Jésus,

20. Lequel voyant leur foi, dit: Mon ami, vos péchés vous sont remis.

21. Alors les scribes et les Pharisiens se mirent à raisonner en eux-mêmes, et à dire: Qui est celui-ci, qui blasphème de la sorte? qui peut remettre les péchés, que Dieu seul?

22. Mais Jésus connaissant leurs pensées, leur dit: A quoi pensez-vous dans vos cœurs?

23. Lequel est le plus aisé, de dire: Vos péchés vous sont remis, ou de dire: Levez-vous, et marchez?

24. Or, afin que vous sachiez que le Fils de

testatem in terrâ dimittendi peccata (ait paralytico): Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.

25. Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat, et abiit in domum suam, magnificans Deum.

26. Et stupor apprehendit omnes, et magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27. Et post hæc exiit, et vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere me.

28. Et relicto omnibus, surgens, secutus est eum.

29. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo suâ; et erat turba multa publicanorum, et aliorum, qui cum illis erant discubentes.

30. Et murmurabant Pharisei et scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis?

31. Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent.

32. Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam.

33. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, et orationes faciunt, similiter et Phariseorum: tui autem edunt et bibunt?

34. Quibus ipse ait: Numquid potest filius sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?

35. Veniet autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus: tunc jejunabunt in illis diebus.

36. Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin et novum rumpebit, et veteri non convenit commissura a novo.

37. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres; alioquin rumpebit vinum utres, et ipsum effundetur, et utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraq; conservantur.

39. Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Velus melius est.

VERS. 1. — FACTUM EST, sive fuerat, ut initio cum prædicare cœpisset in Galilæa, turbæ aliquando irruerunt in eum. Rem jam præteritam Lucas loco sibi opportuno inserit: nam accidit subsequens apostolorum vocatio, cum miraculo captorum piscium conjuncta, ante curationem demoniaci, ingressum in domum Simonis, sanationem sacerdotis Simonis et aliorum, de quibus superiori capite à v. 35 deinceps. Neque enim certâ distinctique temporum serie annales componere propositum fuit evangelistis; sed neglecto dierum ordine, que in idem ferè tempus inciderebant.

VERS. 1. — FACTUM EST AUTEM, etc. Utrum hæc historia sit eadem cum eâ quam narrat Matth., c. 4, v. 18, non hæc constat. Multa eadem esse diversam, et quidem tempore prioram, sicut tenet August., lib. 2 de Consensu, cap. 17: nam ibi Christus dicitur juxta mare ambulare, hic stans; ibi nulla turbæ mentio, hic plurimæ; ibi Christus in litore dixit:

l'homme à sur la terre le pouvoir de remettre les péchés: Je vous le commande, dit-il au paralytique; levez-vous; emportez votre lit, et vous en allez en votre maison.

25. Il se leva aussitôt en leur présence; et, remportant le lit où il était couché, il s'en retourna en sa maison rendant gloire à Dieu.

26. Et ils furent tous remplis d'un extrême étonnement, ils rendaient gloire à Dieu, et dans la frayeur dont ils étaient saisis, ils disaient: Nous avons vu aujourd'hui des choses merveilleuses.

27. Après cela, Jésus sortit, et ayant vu un publicain nommé Lévi, assis au bureau des impôts, il lui dit: Suivez-moi.

28. Lévi se leva aussitôt, quitta tout, et le suivit.

29. Et Lévi lui fit un grand festin dans sa maison, où il se trouva un grand nombre de publicains, et d'autres gens qui étaient à table avec eux.

30. Or, les Pharisiens et les scribes du lieu en murmurèrent; et ils disaient aux disciples de Jésus: D'où vient que vous mangez et buvez avec des publicains et des gens de mauvaise vie?

31. Et Jésus prenant la parole, leur dit: Ce ne sont pas les sains, mais les malades qui ont besoin de médecin;

32. Ce ne sont pas les justes, mais les pêcheurs, que je suis venu appeler à la pénitence.

33. Alors ils lui dirent: D'où vient que les disciples de Jean, aussi bien que ceux des Pharisiens, jeûnent souvent et font de longues prières: au lieu que les vôtres boivent et mangent?

34. Il leur répondit: Pouvez-vous faire jeûner les amis de l'époux, tandis que l'époux est avec eux?

35. Mais il viendra un temps où l'époux leur sera ôté; et alors ils jeûneront.

36. Il leur proposa aussi cette comparaison: Personne ne met à un vieil habit une pièce prise d'un habit neuf; autrement on rompt l'habit neuf, et la pièce qu'on en prend ne convient pas au vieil habit.

37. Et l'on ne met point le vin nouveau dans de vieux vaisseaux; au contraire le vin nouveau rompra les vaisseaux; et il se répandra, et les vaisseaux se perdront.

38. Mais il faut mettre le vin nouveau dans des vaisseaux neufs; et on conserve l'un et l'autre.

39. Et il n'y a personne qui, buvant du vin vieux, veuille aussitôt du nouveau, parce qu'il dit: Le vieux est meilleur.

COMMENTARIA.

liberè permissent, res Christi gestas præcipuas summarim proposuisset sat habentes.

TURBÆ. TURBÆ. IRRUERUNT, incumberet, ad verbum, id est, immineret ei. Non satis erat Dominum sui copiam facere in synagogis, in oppidis, in vicis, verum quocumque se subduceret, eò simul accurrebat promiscua multitudo virorum ac mulierum.

UT AUDIRENT, præ studio et aviditate audiendi VERBUM DEI, quod non temerè credebant ab ipso prædicari.

ET IPSE; superest et ex phrasi Hebræicâ Lucae Faciam vos fieri piscatores hominum, hic in navi ait: Eris homines capiens; ibi Petrus et Andreas mittebant rete in mare. Joannes verò et Jacobus fesciebant, hic omnes lavant retia sua. Sunt tamen quadam aliæ circumstantiæ ita similes, ut non videatur diversa esse historia. Itaque verum videtur esse id quod August. ait processisse quidem hanc circumstantiam ante

familiari, vel accipitur pro tum, aut ut; ut ipse staret.

SECUS STAGNUM. Juxta, ad stagnum. Syrus *juxta litus maris*.

GENESARETH. Qui lacus erat propriè, et quidem aquæ dulcis atque potabilis, Josepho teste oculato, mare vocatur, eo modo quo Hebræis magnæ aquarum, non tantum salinarum, collectiones, quæ magno spatio porrigitur in longum et in latum, et crebris undarum motibus agitantur, maria dicuntur. Gallææ autem mare vocatur, à regione juxta quam situm est, cujus est terminus orientalis, separans eam à regione Gerasenorum et Galaaditide. Habet lacus iste longitudinem centum stadiorum; latitudinem quadraginta, undique in littora et arenas desinens, mediisque fluvio Jordane secatur; ex Josepho, lib. 5 de Bello Jud., cap. 18, ubi describit hunc lacum. Porrò octo stadia faciunt milliaria unum Italicum, tria autem milliaria Italica, iter sunt unius horæ et si quid amplius. Juxta hoc mare seu stagnum Jesus plerumque versabatur, docebat, miracula edebat, quamdiu in Gallæa agebat, id quod ex progressu Evangelii manifestum fiet: in Matthæo, 14, 54, mentio fit de terrâ Genesar, quæ non procul à Capharnaï id quod ex Joannis 6, 17, intelligitur. Genesar habet et Syrus, licet Græcè ferè sit Genesaret: id quod tamen idem unum est unius regionculæ nomen de qua scribit Josephus, lib. 5 de Bello Judaico, cap. 18: « Ad Genesar lacum ejusdem nominis terra protenditur, naturâ simul et pulchritudine admirabilis, etc. Nam præter aeris lenitatem, et fonte quoque irrigatur uberrimo, qui Capernaum ab indigenis appellatur, etc. Longitudo autem regionis, secundum littora cognominis lætis, triginta (stadiis extenditur, et latitudo viginti.) Ex quibus Josephi verbis intelligitur, Capharnaum ejus regionis civitatem esse, quod fons Capharnaum, cujus situs intra lacum erat, illius regionis esse dicitur; id quod et ex eo qui mox dicitur est Evangelii secundum Joannem loco, cum hoc collato, intelligitur. Ex eo autem quod Capharnaum sit, sequitur non esse Bethsaidam, multoque minus Tiberiadem, ejus regionis civitates, quod amplius quam triginta stadiis à Capharnaum civitate distent: præter alia enim (quod Joannes intelligendum dat cap. 6, v. 19, 21), à deserto Bethsaïde, viginti quinque aut triginta circiter stadiis, marino itinere quoque compendiosiore

vocationem, quam Matthæus narrat, sed sic tamen, ut illa vocatio ei prostris conjuncta fuerit.

VERS. 2. — ET VIDIT DUS NAVES STANTES SECUS, id est, juxta stagnum, et proinde in ipso littore: PISCATORIES AUTEM DESCENDERANT ET LAVABANT RETIA. Quo pulchre significatur eos qui piscantur homines, de bere statutus temporibus à piscatione ferari, ut sordes adherentes verbis et officiis, quibus homines quasi rotibus ad Christum trahunt, per penitentiam abluant et corrigant, ut in posterum mundiora et expeditiora sint retia.

VERS. 3. — ET ASCENDENS IN NAVEM, ut quietius et minus à turbâ pressus doceret, QUÆ ERAT SIMONIS; ut

emensis, procul adhuc aberant apostoli ab eo ad quem pergebant loco. Ab hac porrò terrâ continente, lacus nomen accepit, quod Josephus ibidem ait, Deut. 5, v. 17, Jos. 11, v. 2, omniniquè clarissimè 5 Reg. 15, v. 20, regio vocatur Cenereth, seu plurali numero Ceneroth, Jos. 19, v. 55, est civitas eo nomine. Num. 34, v. 11; Jos. 12, v. 5, et 15, v. 27, mare Cenereth legitimus. Quibus omnibus locis (præterquam Jos. 19, ubi retinet Hebraicum nomen civitatis) Chaldaeus paraphrastes vertit Ginosar, quod est, Genesar sive Genesareth, quem et posteriores interpretes sequuntur. Unde faciliè intelligitur, verum esse, quod And. Masius in Josue notavit, Cenereth à posteritate molliùs flexum in Genesar, Genesara, et Genesareth: id quod et probat locus 4 Machab. 11, v. 67. Cæterum, urbem qua dicitur Cenereth, eam esse que postea Tiberias dicta est, non faciliè adducor ut credam: nam præter hoc quod alterius sententiæ Chaldaeus interpres fuisse videatur, Josephus narrans qui condita sit ab Herode Tiberias, ita describit rem, ut non vetus civitas restaurata, sed omninò nova extructa sit, electo ad hoc optimo agro Gallææ, in orâ lætis Genesarethici, multis sepulchris referto, lib. 18 Antiq. Judææ, cap. 5. D. Hieronymus nihil amplius dicit, quam ius ferri à quibusdam, Tiberiadem antiquitè Cenereth dictam fuisse.

VERS. 2. — NAVES, piscatorias.

SECUS STAGNUM. Juxta, sive ad stagnum, ad litus stagni interioris. Syrus *super crepidinem maris*.

DESCENDERANT; et eis additur Græcè et Syriacè.

LAVABANT; abluabant RETIA, à limo et cæteris sordibus quas nocturno usu contraxerant, ut mundata complicarent ac reponeret in aliud tempus, nulla jam cum esset prædæ capiendæ spes.

VERS. 3. — ASCENDENS. Ingressus, cum ascendisset.

NAVEM, istarum navium, ne à turbâ opprimeretur, aut etiam in lacum protraheretur, vel certè docens quietus esse non sineretur.

QUÆ ERAT SIMONIS, Petri. Non minus Andree navis erat, verisimile est, quam Simonis; sed Simoni adscribitur, partim quod actione exercitatoris magisque industrius cum esset quam Andreas, potius haberetur vulgò dominus ac gubernator navis, quàm senior frater Andreas, ob quam causam et quidem Simonis potius est mentio quam Andree; tametsi

mysterium adumbraretur, quod ipse præficiendus esset Ecclesiæ, in qua doceret Christum; ROGAVIT EUM, ne in hominem sibi neciùm adherentem imperium usurpare videretur, A TERRA REDUCERE PUSILLEM, quantum sulceret ut vox quidem ejus audiri posset à turbâ, non tamen ipse compriri. Quo significatum vult Gregorius 17 Moral., c. 12, eos qui erudunt turbam, nec in profundum mysteriorum se abripere debere, nec etiam in terrâ quasi terrenâ prædicare, sed pro capiti turbæ medium tenere. Cum ergo finit concione Petrus, in verbo Dei, id est, juxta jussum Christi, projiciendo laxasset rete suum captâ multitudine piscium copiosâ,

Andreas quoque adesset; partim ob mysterium, eò quod ipse præficiendus esset Ecclesiæ Christi hæc navi adumbrata.

ROGAVIT, non vi coegit aut jussit imperiosè, verum placidè rogavit.

A TERRA, à littore in aquas.

REDUCERE PUSILLEM, protere, abducere paululum, ut commodiùs audiri posset concio à turbâ.

SEDENS, cum sedisset. Hoc postquam Simon liber fecisset, sedit Jesus et docuit.

DE NAVICELA, E NAVI velut è suggesto seu cathedrâ docebat, ubi nemo ipsum premere, videre autem et audire omnes commodè possent.

TERRAS, in littore velut in amphitheatro condensatas. Inducitur Salvatorem ita appositè accuratè theatrum instituisse, ut nulli omninò dorsum obverteret, verum omnes ex adverso positos haberet. Contrario igitur more quam fieri solet, è mari Jesus cepit rete in terram piscandi gratiâ. Nullus Jesu ineptus ad docendum locus, nulla importuna hora. Petri et sociorum ad individuum sequelam à Jesu vocationem accuratè describens Lucas, omnem narrat ex ordine opportunitatem rei que gestæ seriem, quam Matthæus et Marcus breviter exposuerunt.

VERS. 4. — CESSAVIT. Quid locutus meruit ad docuerit turbam, non explicat evangelista; sed prima Christi concio: *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum*, Matth. 4, v. 17, diligentissimè observanda est. Hæc enim est compendium et summa orbem Christi concionum. Quare cum de doctrinâ Christi fit mentio, ad hanc concionem tanquam ad statum totius doctrinæ Christi respiciendum est.

LOQUIT, verbum Dei.

DEC, provehit, scilicet navim. Syrus, *egressus seu provelle*.

IN ALTEM, in profundum maris, longius à terrâ, ille enim, non ad litus, manere consuevit piscium turba.

LAXATE, Expansa eijcite, demittite, projicite, scilicet tu et socii tui, Andreas scilicet frater tuus et famuli mercede conducti.

IN CAPTURAM, ad capturam, ad capiendum pisces, ad piscandum.

VERS. 5. — PRÆCEPTOR. Rabbi habet Syrus. *Emotæ* propriè dicitur, qui rei cuiuspiam est præceptor. Quem igitur ceteri evangelistæ Hebraicè voce servatâ vocant Rabbi, Lucas interpretatur *emotætes* (nam et *rab* Hebræis Chaldaisque principem sive præfectum verbi personisve generaliter significat), tanquam præfectum ad docendum, quod rectè interpreti vertit præceptor. Sic enim Jesum nominat Petrus, quod secret eum solitum fungi doctoris officio.

PER TOTAM NOCTEM, que ad capturam opportunior est quam dies.

LABORANTES, fatigati, cum laboraverimus in piscatione.

VERS. 7. — ANNUEUNT SOCIS, id est, signis, non voce advocatum ad adjuvandum. Quod factum fuit non tam ex stupore et timore quo loqui non pos-

scando. Hinc manifestum evadit, Petrum cum suis nondum assiduum comitem aut adscitum fuisse in familiam Jesu: ut qui, ad victum lucrificandum, artem quam diu professus fuerat, separatus ab Jesu pro more exercerit; nec proinde accidisse hæc historiam post eam quam narrat Matthæus et Marcus.

NHIL CEPIMUS, quia tempestas piscationi et industriae nostræ omninò adversatur; et neque arte neque horâ adjuvamus.

IN VERBO AUTEM TUO, ex jussu tamen tuo, juxta mandatum tuum. Hebraica phrasi in pro ex aut juxta; et *verbum* pro jussu sive mandato. Tuo tantum jussu fretus, quem scio plurimum posse, nec frustra revereor.

LAXATO, demittam, eijciam expansum rete, navi in profundum mare abductæ. Insignis Simonis cum fides tunc obedientia nomini respondens, quæ quantum Christo deferat ostendit, cum inani labore fatigatus, quod frustra tentaverat, de integro aggreditur.

VERS. 6. — CUM HOC, simul atque hoc fecissent quod Jesus jussisset.

CONCLESERUNT, involverunt rete, id est, ceperunt. Beneficio laboris à Domino.

COPIOSAM, multam, id est, magnam, supra modum naturali ordine possibilem.

IMPERATO UTQUE, Ita ut disrumperetur rete, nec tamen elaborerent pisces, quod clærum fuisse miraculum annotant quidam. Pisces qui ab hoc loco longè aberant (nulli enim hic retibus per totam noctem fuerant comprehensi) imperio Jesu subito adnatarunt et in rete coacti sunt, tantâ copîa, quanta retis spatium superaret, et impar ponderi rete rumpere, ultra omne exemplum piscatoribus antea spectatum. Testimonium manifestum obedientiæ quam rerum natura Jesu exhiberet.

VERS. 7. — ANNUEUNT, non advocarunt voce (quia vocem interceperat stupor et timor), sed signis indicarunt.

SOCIS, collegis piscatoribus; qui fuerint isti exprimitur infra, v. 9. Nauta: navis unius liberent socios habent nautas alterius, ut, simul evanigantes, in periculis sibi mutuo succurrant.

ADVEHERUNT EOS, id est, ipsos; optularentur ipsis, manus cum ipsis reti extrahendo admovebant.

ET VENERUNT. Qui venerunt seu advanigarunt. Ita factum est, ut miraculum, plurimum illius virtus peritorum testimonis, innotesceret, et Jesu virtus fieret testatissima.

ET IMPLEVERUNT AMBAS NAVICULAS, id est, et impletae sunt piscibus, unius retis proventu, ambae naves; non enim legitur Græcè diminutivum, extracto simul ab omnibus è mari reti.

PENE MERGERENTUR, proximè essent submersioni, sent, ut quidam putant (statim enim loquebatur Petrus Christo), quam propter nimiam distantiam.

in periculum venirent submersiois, parum abesset quin onere depressa mergerentur. Significat tantam fuisse piscium copiam, quanta retia rumpendo et naves mergendo, animos spectantium in admirationem attolleret.

VERS. 8. — QUOD CUM VIDISSET, scilicet rem istam, intelligens præceptum Jesu admirando modo esse operatum, remque non agi casu aut humanis viribus, sed virtute divinâ, quod nulli perspectus esse potuit quam ipsi piscatori exercitissimum.

SIMON PETRUS. Nondum aliter quam Simon vocabatur, quare nec alio eum nomine hæcens evangelista vocavit, sed hic addit *Petrus*, ut observet eum, ab ipso mox initio, virtutibus, respondere cæpisse imponendo sibi nomini Petri.

PROCIPIIT. Græcè accidit. Jesu excellentiam, hinc prospectam, quod natura ipsa inanimatorum et animantium ipsum veneretur atque observet, cum sua vilitate componens.

AD GENU. — Gestus fidei et animi grati.

EXI A ME, discède à me, quod tu facile potes; nam ego mari impeditus non possum discedere à te.

PECCATOR SUM. peccatis multis obnoxius, tu verò vir sanctus Deoque acceptus, qualis non facili alius. Confitetur se esse peccatorem, et, ex argumento ab oppositis, Jesum esse sanctissimum, q. d. : Jam primum meam agnosco vilitatem, cum tua se mihi manifestat celsitudo. Indignus proinde cum sim consortio tuo heque hospite (quemadmodum enim ille: *Domine, non sum dignus ut intres sub lectum meum; sic Petrus: Domine, non sum dignus ut maneas in navi meâ*), discède, obsecro, à me, ne, ob tuam presentiam prouid ad ulciscenda peccata mea, perire me jubeat Deus. Petrus sic reueretur Jesum in miraculo, ut majestate ejus exterritus fugere optet. Quamvis enim Dei presentiam assiduus votis expectant homines, quòd eo absente miseris se esse sentire cogantur; necesse est tamen, simul atque apparet Deus, eos formidine percelli, imò exanimari metu et pavore, donec solatium adhibeat; quia tunc sentire incipiunt quam nihil sint, quam viles et peccatis à Deo alieni, ac metuere proinde, ne ipsius sanctitas præsens consumat pravitatem ipsorum. Sic Petrus, quamvis nondum aperte crederet Deum esse Jesum, Dei tamen presentiam, et eam que Jesu cum Deo intercederet propinquitatem ex re gestâ considerans, contremiscit, pavidiisque abesse desiderat, veritus ne Deus, Jesu causâ præsens, Jesum cum ipso conferens, et sese in sanctitatis Jesu contemplatione oblectans, ipsius à diverso abominetur peccatis fœdatam vitam,

VERS. 8. — QUOD CUM VIDERET PETRUS, PROCIPIIT AD GENU JESU, adorandus; mirabatur enim Dominici præcepti virtutem et tanquam in arte piscandi exercitissimum, satis cernebat non nisi divinâ virtute rem esse gestam : DICENS : EXI A ME, id est, discède à me. Causam adjicit : QUA HOMO PECCATOR SUM, id est, mihi peccatis obnoxius, tu verò sanctissimus, ut proinde consortio tuo indignus sim. Itaque verba ista videntur profecta ex duplici affectu : primo ex humilitatis magnitudine, ut fuerit similia verbis

VERS. 8. — QUOD CUM VIDERET PETRUS, PROCIPIIT AD GENU JESU, adorandus; mirabatur enim Dominici præcepti virtutem et tanquam in arte piscandi exercitissimum, satis cernebat non nisi divinâ virtute rem esse gestam : DICENS : EXI A ME, id est, discède à me. Causam adjicit : QUA HOMO PECCATOR SUM, id est, mihi peccatis obnoxius, tu verò sanctissimus, ut proinde consortio tuo indignus sim. Itaque verba ista videntur profecta ex duplici affectu : primo ex humilitatis magnitudine, ut fuerit similia verbis

subitoque disperdat. Ad hunc modum mulier Sareptana, verita ne mortuus esset filius suus, eò quòd ipsa hospitio exceperat Eliam, id est, peccatrix virum sanctum, clamabat, 5 Reg. 17, v. 18 : *Quid mihi et tibi, vir Dei? ingressus es ad me ut rememorarer iniquitates meas et interfeceres filium meum?* Existimant enim peccatores homines, viros sanctos sibi damnosos aut incommodos esse, eò quòd non possit vitium cum virtute unâ commorari. Namque virtus suo splendore vitium perstringit, calore urit, maxime si sit divina virtus, ut Dei ipsius, ut angeli à Deo missi : et ex collatione illius cum suâ vitiositate, metumt sibi periculum : Geraseni, Matth. 8, eò prolecerant, ut timere, suspicere, et revereri inciperent in Christo resurgentem Dei majestatem ac potentiam; sed nondum eò ut amarent et susciperent beneficentissimum salvatorem hominum, assertoremque è demonum tyrannide, pluris suas facientes facultates, quam veritatis cognitione, et suarum salutem animarum; adeò verum est quod alibi Salvator docuit : *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*, Luc. 14, v. 33.

DOMINE. Suprà, v. 5, vocabatur præceptorum, jam majore de ipso opinione conceptâ, vocat Dominum. Magna Petri modestia atque humilitas, solam suam vilitatem considerantis, neque quidquam ex felici piscationis successu laudis sibi arrogantis, tametsi et navis et rete et opera fuisset ipsius, sed proventum omnem adscribens ei qui jussurat.

VERS. 9. — STUPOR, pavor, terror; hæc enim omnia notat Græcum. Fuit metus religiosus is quo correptus fuit Petrus, pertinens ad pietatem : non absimilis eorum qui, cæcutienti et obtusâ oculorum acie cum sint, solem perfectissimè lucidum et splendorem formidant, agnoscentes sese imparès tante virtuti spectandæ.

CIRCUMDERAT, undique occupaverat et quasi conclusum tenebat.

QUI CUM ILLO ERANT, Andream fratrem scilicet, atque mercenarios. *Andream non nominat*, inquit Augustinus, lib. 2 de Cons., cap. 17 : *qui tamen intelligitur in eâ navi fuisse secundum Matthæi et Marci narrationem.*

IN CAPTURA. Super illâ capturâ; ortus ex illâ capturâ, ortus ex consideratione illius capture, ut potius potentie quâ tam admirabilis piscium captura procurata erat : q. d. : Non ita locutus est Petrus, quòd Jesu presentiam fastidiret, aut à Jesu vellet separari, quem diligebat unice, sed quòd contemplatio excellentie Jesu, illâ piscium capturâ testatâ, pertenturionis : *Non sum dignus ut intres sub lectum meum*; quasi diceret Petrus : Non sum dignus, ut sis in navi meâ. Secundo ex timore; unde Cyril. in cap. 6 Isaie dicit Petrum ex reverentiâ horrissimè esse cum Christo, velut peccatorem cum sancto. Timor ergo iste fuit, sive carnalis, ut aliqui putant, quasi timuisset, ne fortè illâ occasione vindicta iniquitatum ejus sumeretur, quo sensu mulier Sareptana, 5 Reg. 17, v. 18, ingressu Eliæ impatitâ mortem filii sui; sive potius timor religiosus ac pavor ex admiratione di-

vine virtutis præsens, quam ex illo facto sentiebat; nam hoc indicare videtur id quòd sequitur.

VERS. 9. — STUPOR ENIM CIRCUMDERAT EUM, nempe quo animus ex admiratione attonitus percellitur. Cujusmodi stupor nimis, quia animum impedit, neque sui satis competent esse sinit, hinc Dominus.

VERS. 10. — NOLI TIMERE, percussus ex conscientia peccatorum tuorum, inæque virtutis, q. d. : Non

relaceret eum et pavidi stupidiisque redderet.

QUAM GERENT, comprehendant.

JACOBUM, et, seu etiam Jacobum, scilicet, circumdederat stupor. Conctorum qui aderant animos occupaverat incredibilis quedam hujus facti admiratio, ut sensus hic ingenitus est omnibus, ut ad Dei presentiam expavescent.

VERS. 10. — AD SIMONEM, qui locutus fuerat.

NOLI TIMERE, ne timeas; pone inanem hunc metum, scilicet ne quid mali tibi eveniat ex presentia meâ. Non enim ut te à me absterrem, externi virtutem meam, sed contra, ut te ad me sequendum invitarem, et quid postea per te tibi mihi adhaeris prestandum sit significarem.

EX HOC JAM, ab hoc nunc, ab hoc tempore, posthæc.

HOMINES, non pisces; opponuntur enim homines piscibus. Non igitur posthæc rediit ad piscandi opificium Petrus; nec proinde historia ista accidit ante eam quam narant Matthæus et Marcus.

EANS CAPIES, id est, capies, meo beneficio. Q. d. : Non est quod attonitum adeò te reddat copia ista piscium à te meo jussu obsequente præter omne naturæ exemplum captorum; leve est pisces cepisse, posthæc aliud, et quidem longè sublimius, erit opus tuum; non proorsus tamen aliud, homines enim deinde capies, qui pisces hæcens cepisti; et quidem, me duce, eò copia homines capies, quâ jam cepisti pisces; sed hoc erit discernim, ut ad vitam homines capias, qui pisces ad mortem capere solitus fueras. Hæc enim est arcana significatio verbi *Cepisti*, quo evangelista utitur; quam Syrus exprimens vertit : *Posthæc piscaturus es homines ad vitam*, nam propriè declarat vivum capere, compositum ex *ζω*, *vivo*, et *ἄγω*, *tenor*, seu venat capio. Ceterum non dicit Salvator : *Ex hoc jam homines eris capiens*, quòd mox ut eum ipso abisset id facturus esset Petrus, sed quòd mox ab ipso formandus esset, ut idoneus redditus id præstaret; significat Christus se adaptaturum formaturumque eum, ut idoneus sit piscandis hominibus. Rudes enim elegit, sed rudes non reliquit : nam idcirco ab initio statim illos sibi adjunxit, ut per tempus fingeret formaretque ad munus hæc eximium, studes et incompositas gemmas non contemnit artifex, quas novit polire.

Perlungo, Salvator à rebus corporalibus, quas tempus et locus exhibebant, sermonem transtulit ad spirituales, à terrenis ad celestia mentem homines attollere docens. *Elisciam*, inquit, ut fiat hominum piscatores longè feliciores, ut, qui nunc pisciæ insidiâ in eorum perniciem, homines captatis in æternam salutem. Hoc enim ut infinitis partibus survive virtutis præsentis, quam ex illo facto sentiebat; nam hoc indicare videtur id quòd sequitur.

VERS. 9. — STUPOR ENIM CIRCUMDERAT EUM, nempe quo animus ex admiratione attonitus percellitur. Cujusmodi stupor nimis, quia animum impedit, neque sui satis competent esse sinit, hinc Dominus.

VERS. 10. — NOLI TIMERE, percussus ex conscientia peccatorum tuorum, inæque virtutis, q. d. : Non

blimus, ita magis necessarium est opus, hominum perlicis immeris ignorantia tenebris ac sordidilujus mundi curis : ad quos et ego veni extrahendos ad lucem veritatis et celestium rerum amorem : eritis vos igitur mihi cooperatores in hoc piscandi genere. Ad idem artis genus, sed excellentius, invitatur. Mutantur reia in doctrinam, lueri cupiditas in amorem salutis animarum : fit mare terra, navis Ecclesia; pisces, boni malique homines, vagi palantque in terrâ, ut in vasto et confuso mari pisces. De hujusmodi piscatoribus Jeremias, cap. 16, v. 16 : *Eccoe ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos*. Commentatur autem diligens et indefessum studium lacrandi quàm plurimos Deo, hujusmodi à piscatoribus sumptâ metaphora; quamquam labor sit piscatorum, Dei verò in retia cogere quos voluerit. Id munus gertè præstitit triennio post, quando uno primoque factu Evangelicis retis die Pentecostes, piscatus est hominum tria millia, Act. 2, v. 41, et quotidie deinde plures, videlicet agens piscatorem hominum. Singularis electio et vocatio ad apostolatium hominum rudium et inerditorum, ut ne gloriatur caro, sive in evocatione ad apostolatus honorem, sive in orbis conversione per apostolorum ministerium, sed sola celebratur Dei gratia. Hoc plures autem causas cum edidit miraculum istud captorum piscium Jesus; ut, confirmandæ doctrinæ gratiâ, quam donec turbam, que intelligitur ex littore fuisse spectatius, ex verbis hujus versiculi dicitur, causas potissimum fuisse duas : Priorem, ut quatuor istos viros quos elegerat in primarios discipulos atque apostolos suos, declaratâ potentia sui ejusmodi quâ universa creatura ipsius nutui subjacet, efficacius, relicto vitæ genere in quo à pueritia versabantur, attraheret ad sequendum se summe vitæ genus, id est, ad vacandum secum uni Deo colendo, ejusque Evangelio divulgando, jactatâ in Deum curâ alendi corporis. Quocirca tale edidit miraculum quale posset optimè intelligi ab hujus generis hominibus, eosque movere maxime (consequit enim Deus singulos per cognata ac familiaria vocare, ut magos per stellam, ita modo piscatores per pisces), et docere quàm non deberent ob curam vitæ amictivæ absterri à sequendo se paupere, cui omne quod vellet in manu esset. Hæc referendum est, quòd vocationem primorum duorum discipulorum suorum voluit Jesus hæc ratione honorare, ut postea aliis, quibus essent illi Evangelium à Jesu acceptum prædicaturi, ostendere possent, quàm non tenerè quondam, relicto suo vitæ instituto, Jesum ad sui sequendum vocantem fuisent secuti. Posterior causa, fuit ut præmoneret hos viros quid operis, quo profectu, facturi tandem

exerit eum, ut te quamvis peccatorem à presentia meâ deterrerem, sed potius, ut longè majus meum in te beneficium gererem. Nam ex hoc jam, seu ex hoc nunc, ut est Græcè, id est, ex presentis hoc tempore posthæc non pisces ad mortem, sed, quòd longè sublimius est, HOMINES ERIS CAPIES, scilicet ad vitam; Græcum enim propriè significat vivum capere, q. d. : Homines capies, non ut ad servitium tuam et mor-

essent, ubi se societati disciplinæque ipsius addixissent; ipsos, inquam, fore piscatores hominum, idque tam breve proventu, quam mox fuerant piscium. Se jubente, jacendum ab ipsis, et inprimis à Petro capite, in mare hujus seculi, rete Evangelii Dei; et se faciente, tanta multitudo, ad miraculum et stuporem usque, homines, qui à Dei cultu prius alienissimi fuerant, de profundo criminum et errorum pertrahendos ad aram liberiores, et tenebris ad lucem, è sordido limo ad vitam puram, à vagis cupiditatibus ad innocentiam perpetuam constans studium, et in suam adducendos Ecclesiam, quantum recipere ipsi non essent suffecturi, sed cogendi essent implorare aliorum auxilium, plures alios ad cooperandum advocare; nec Judæos solos impetu irrupturos, sed et gentes, ita ut duæ futuræ essent Ecclesie, tanquam duæ naves unâ anchorâ firmæ. Sic tamen capiendos multos, ut eorum quidam futuri essent mali, hæresibus, quod in se esset, scissuræ doctrinam evangelicam, malisque moribus suis in periculum universam Ecclesiam adductur.

Vers. 11. — Er, tunc, statim ut fuerunt vocati. Agnoverunt quidem vocem ejus, cui Joanne prædicante crediderant, ejusque doctrinam coelestem non semel audierant; et miracula non paucæ viderant, nominatim præsens miraculum captorum piscium à D. Lucâ narratum; sed additâ voci energîa, afflatis nimirum Salvatoris, Spiritu sancto, quo plenus erat, intus eos compellantis (habebat enim vox Jesu celeste incantamentum), effecit ut profundas ad vocem vocantis, omnium obliviscerentur, nihil diffisi promissioni tam arduæ, nihil solliciti quâ deinde ratione alerentur, sed mox se totos vocantis providentiæ potestate committentes. Optimum certè exemplum his qui à Deo vocantur; nihil disputare aut hesitare, nihil cunctari, nihil ullâ de re esse sollicitos, sed obsequii simplicissimè vocanti Deo, eique se totos committere. Jam dudum isti Joanne prædicante in Jesum crediderant, et adque secuti fuerant (Joan. 1, v. 37, 38, 40, 42), et adfuerant frequenter docenti Jesu, fortassis etiam miracula edenti tum in Canâ Galilææ tum in Judæâ (Joan. 2, v. 2, 11, 25), et in Judæâ baptizanti (Joan. 3, v. 22, 4, v. 2), indeque in Galilæam revertenti (Joan. 4, v. 8, 46); nam Act. 1, v. 21, 22, iestatur non obscurè Petrus, se, ceterosque apostolos, cum Jesu fuisse conversatos, à baptisate Joannis usque in diem quâ assumptus est. Sed nondum jam se prorsus Jesu addixerant Petrus et Andreas, nec ita indivisè adhaerebant, quin redirent interea ad piscationem, tanquam ad artem eam quam proficiebantur, et ad negotium vite suæ non tantum consuetum, verum etiam præcipuum, quo victus atque amictus ipsis esset comparandus, et vita

tem eos capias, sed ut libertati et vitæ tanquam ex hostium manibus erepti serventur. Est autem hæc prædictio, non vocatio Petri: nam verba ista in nave Christus protulit. Vocavit autem eum cum fratre, cum jam ad litus appulisset, juxta Matth. et inde paululum digressus etiam Jacobum et Joannem, filios Zebedæi, qui similiter prorsus à piscatione jam digressi fue-

hæc sustinenda. Ab hoc igitur vite genere atque instituto ipsos avocans Jesus, invitavit ad individuum sequelam sui; vulgite ut relicto pisciculis capiendi artificio; totos se dedant in disciplinam ipsius, quæ doceatur longè aliam ac sublimiorem piscandi rationem: hoc est quod dicit, in Matth.: *Venite post me, relicto hoc vite genere, arteque à patre didicistis, tam corpore quam animo sequimini me et institutum vite meum, adhaere et addicite vos ipsos mihi, doctore vos artem aliam, et alii vite generi, instituto atque officio vos applicituro; non omnino tamen alii, sed in melius commutato: nam ex piscatoribus piscium formabo hominum piscatores. Non ergo describitur hic vocatio istorum ad fidem, quam diu fuerant amplexi, sed ad certum munus; nec vocantur ut sint discipuli Petri, quod erant, sed ut sint suo tempore apostoli; in spem apostolorum. Nondum quidem ipsis injungitur apostolicum munus; sed adsciscit eos Jesus in sum contubernium, et in familiam cooptat, ut fornet idoneos. Quosdam contentus est Jesu habere in grege et Ecclesiâ suâ, ut Regulam cum suâ familiâ, Joan. 4, v. 35, pluresque alios, nec urget ut, relictis parentibus et pristino vite genere, quovis ipsum pedibus sequantur: à quibusdam verò, quos ad majora vocat, id exigit. Sic igitur Jesus, in communi aliorum vitâ nihil mutans, discipulos istos ab officio quo hæcenus vixerant abducit, ut formare eos velit, quod eorum operâ ad præstatoriorem functionem uti possit.*

STRUCERIS, ex alto.

OMNIBUS, piscibus, retibus, navibus, mercenariis qui cum ipsis erant, adeoque arte piscatoriâ. Pisces, verisimile est, turba diripuit, ad certiore miraculi tum famam celebrandam, tum memoriam servandam. Matthæus non aliud quidem dicit quam, *relictis retibus*, sed intelligit, quod diximus, relictiis omnibus, et signanter illo vite genere, cui res omnis ipsorum serviebat, quam ne disposuerunt quidem, ut nec amplius ad illud vite genus reversi sunt. Quòd si aliquando postea piscati legantur, non hoc fuit piscatoriam exercentium, sed otium fugientium, aut mestum animum relaxantium, Joan. 21, v. 3.

SECTI SUNT, ii quorum jam facta est nominatim mentio, Petrus, Jacobus, et Joannes, nec non (id quod ex Matthæo et Marco intelligitur) qui cum Petro erat, Andreas frater.

EUM, illic absentem, et ex eo tempore indivisè ei adhaerentem, comites individui et discipuli mancipati, ipsius more atque ex ipsis prescripto viventes, sub ipso patrefamilias simul et preceptore. Tantum honorum thesaurum in Jesu deprehenderunt, ut maluerint omnia relinquere, quam ipsum non sequi; quemadmodum duo illi negotiatores, quorum unus

runt. Itaque Lucas, relicta vocatione quatuor apostolorum, ipsisque verbis, quibus vocati sunt, et Matth. 4 narratur, effectum dumtaxat vocationis omnium exprimit, nempe quod omnes quatuor.

Vers. 11. — STRUCERIS ad TERREUM NAVIBUS, RELICTIS OMNIBUS, scilicet piscibus, retibus, navibus, adeoque instituto piscandi: *Secuti sunt enim*, ut tanquam

thesaurum in agro absconditum, alter margaritam pretiosam repererat, Matth. 13, v. 44, 46. Ex hoc versiculo rursus dicitur, quòd non acciderit post hanc historiam, ea vocatorum Apostolorum historia, quam Matthæus et Marcus describit; imò eandem esse, ex eo etiam clarè evadit, quòd tametsi soli Petro Jesum locutum Lucas retulisset, subjecerit tamen plura numero ipsos esse secutos. Intelligendum est itaque quòd, postquam Petro Jesus dixisset: *Ecce jam eris homines capiens*, reducerint, Petrus cum suis, et filii Zebedæi cum suis, singuli naviculum suam ad litus, in stationem consuetam, ubi soliti fuerant eam collocare. Cum igitur Jesus vectus navi Petri et Andreæ redisset cum ipsis ad litus, dixit ipsis duobus: *Venite post me*, relicto hoc vite genere, tametsi maximum vobis queat emolumentum afferre (quod videtis à me præstari posse), *faciam* quod dixi, *vos fieri piscatores hominum*; quòd ut sublimius opus, ita utilius erit, tum vobis, tum humano generi. Illis sequentibus, eum egressus navigio Jesus pervenisset per oram maris ad stationem Jacobi et Joannis propè distantem, invenissetque eos intentos operi resarcientiæ retis, sive illius quod ruptum fuerat superiori piscatione (quanquam illud videatur fuisse Petri), sive cujusvis alterius, vocavit ipsos, ut priores, ad sequelam sui, ipsique cum prioribus Petro et Andreâ mox sunt ipsos secuti. Tunc verum fuit quod hic Lucas ait: *Relictis omnibus secuti sunt enim*. In quam sententiam Augustinus, lib. 2 de Cons. Evang., cap. 17: *Porrit, inquit, prius hoc Petro dicit, cum de captâ ingenti multitudine piscium miraretur, quod Lucas insinavit; et ambobus postea, quod alii duo commemoraverunt.*

Vers. 12. — IN UNA CIVITATE, in quâdam civitate, Capharnaum scilicet, id enim Marcus significare velle videtur, quando mox post istud miraculum subdit, cap. 2, v. 1: *Et iterum intravit Capharnaum post dies*. Verum quia Matthæus, eidem huic miraculo subiciens, cap. 8, v. 5: *Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio*, significat leprosi sanationem non accidisse in ipsâ civitate Capharnaum, ut paralytici; intelligendum erit quod Lucas dicit, in agro civitatis, non longè ab ipsâ civitate Capharnaum; quemadmodum Josue 5, v. 15: Josue, priusquam cepisset Jericho: *in Jericho fuisse dicitur*; pro eo quod est, *in agro urbis Jericho*, ut expressi interpretes.

ET ECCE, tunc ecce, turbis illis presentibus. Commòdum post prædicationem atque doctrinam signorum offertur occasio, ut, accedentibus ad docendi auctoritatem majestatemque virtutum miraculis, firmissimè apud auditores doctrina stabilita sit.

discipuli jam Christo inseparabiliter adhererent. Eadem est igitur vocatio, quæ apud Matth. et Marc. et quæ hic apud Lucam textur; ita tamen, ut illi omittant celeberris istius piscationis miraculum, quod hic narratur, et animum eorum ad obtemperandum vocationi disposuit. Reliqua vide apud Amb. passim et Greg. 16 Moral. c. 12, alias 15, et August. diversis locis, præcipue verò tract. 122 in Joan. allegoricè eam explicat. Navis enim Petri significat Ecclesiam cui Pe-

PLENUS LEPRO. Lepra pertinacissimæ scabiei genus est. Dicit plenus leprâ ad miraculi exaggerationem.

DOMINE. Deum credidisse videri possit vel ex oratione subsequenti.

SI VIS, PORTES. Brevis oratio, magna fidei insignis modestie index. Non enim quòd de benignitate Domini dubitaret, dixit: *Si vis*; sed, quòd ejus voluntati negotium submitteret, se dignum agnoscentis plagâ quam ferebat.

Vers. 13. — EXTENDENS MANUM, extensâ manu, ut sanationis virtus in ipso et voluntas etiam ostenderetur: manus enim ita extensa potentia et voluntatis est signum. Nam, quòd ait Victor Antiochenus in Marcum: *Verbum indivisam se cum carne suâ societatem habere persuasum volens, pleræque miracula et signa per corporis ministerium edidit.*

TETIGIT EUM. In lege contagiosus erat leprosi contactus, Levit. 14, v. 2, et 5, v. 5; atverò quoniam ea est in Christo puritas quæ non tantum non inquinatur, verum etiam sordes omnes et inquinamenta absorbet, nec se contaminat leprosum tangendo, nec legem proinde transgreditur.

VELO, MUNDARE; ad eum modum interperandum est; neque enim *mundare* infiniti modi est, sed imperativi, id quod ex Græco constat. *Mundator*, vitâ amphibologiâ dixisset interpretes. Responso pulchrè orationi respondens.

CONFESTUM, simul atque emiserat Jesus hæc vocem. MUNDATA EST LEPROA EIS. Mundatus est à leprâ suâ: est enim lepra immunda et contagiosa. Sanato leproso, ostendit se idcirco venisse, ut mundi sordes suo contactu eluat.

Vers. 14. — PRÆCEPTUM, denuntiavit, ut NEMINI DICERET. Nam quoniam presentes essent turbe populi, non idcirco tamen mox videbant; ut ne enim observarent, idcirco eum mox à se ablegavit, quòd ait Marcus, cap. 1, v. 45. Fuit autem hoc præceptum ex causâ, eâ duntaxat, ut significaret, non se ambire aut querere vanam ab hominibus gloriam.

OSQUENDE TE SACERDOTI. Non enim poterat mundorum communione gaudere, nisi mundum eum pronuntiasset expiassetque sacerdos.

OFFERRE. Complectitur rationem omnem purificandi leprosi quam, Leviticus 14, Moses præscribit.

IN TESTIMONIUM ILLIS. Hoc multi referunt ad verba, *ostende et offer*, ita ut sensus sit: ut testata illis fiat, sive innocentia mei, quem calumniantur legis adversarium, sive virtus mei operantis ea quæ humanas superant vires. Quidam conjungunt cum verbo *præcepit*, id quod etiam D. Hilarius, accipientesque testimonium pro lege sive statuto, quo modo frequenter

trus profuit, et ex cuius auctoritate Christus turbas docet; binarius navium sunt duo populi, circumcisio et præputium; jubetur Petrus in altum decere, ut scilicet Evangelium apud remotiores gentes prædicet; ruptura retium sunt hæreses et schismata, quæ per multitudinem hominum carnalium eum suis malis moribus in Ecclesiam intrantium fieri solent, per quos fit ut penè mergantur naves, id est, periclitentur Ecclesie. Vide cætera latius apud August.

accipi notum est vel in psalmo 118. *Testimonium in Joseph posuit illud*, habes psalmi 80, vers. 6.

VERS. 15. — PERAMBULABAT AUTEM MAGIS. Dimanabat tantò magis fama ipsius, quantò magis volebat nesciri.

CONVENIANTUR, ad eum.

TURBAE MULTAE, undique.

ET CURARENTUR, ab eo, additum Græcè.

VERS. 16. — SECEDEBAT. Græcè, erat sedens et orans. Post gesta magna et admiranda, turbas vitabat, gloriam propriam declinans; et, obedientiam Patri exhibens, salutemque hominum studiosè postulans, orabat.

IN DESERTUM, in desertis.

VERS. 17. — ET FACTUM EST IN UNA DIERUM; accidit quodam die; ejusmodi enim est Hebræis, quin et Flandris nostris ac Gallis, loquendi modus, ut dicant, *uno die*, pro, quodam.

ET IPSE, cum ipse. Et, pro tunc, ex Hebræorum idiotismo interdum usurpavit, frequenter jam diximus; hic autem poni videtur pro *cum*, ut respondeat initio versiculi 18, quemadmodum et alibi sæpè.

Et, scilicet, cum erant illic, præter promiscuam multitudinem, PHARISÆI SEDENTES ET LEGIS MOSAICAE DOCTORES, præcipue apud populum auctoritatis, quorum illi sanctorum, hi Scripturarum peritiam jactabant; erat enim numerus istorum, legem Moysi et Scripturas ceteras interpretari: quos mox scribas evangelista vocat proximo versu 21, quod erat proprium eorum nomen. Tres maximè sectas apud Judæos hoc temporis viguisse auctor est historiographa Josephus, Phariseorum, Sadduceorum, Essæorum, quorum dogmata simul et mores describit libri 2 de Bello Judaico, cap. 7; libri 15 Antiquitatum cap. 9; libri 18 cap. 2; et post eum Epiphanius, libro primo Panarii; præcipue verò quoad sectarum numerum fuere Phariseorum et Sadduceorum, quarum proinde frequentissima est in Evangelis mentio. Hæ ortæ fuere videtur sub tempora Machabeorum, occasione quæstionum que tunc moveri coeperunt, de animæ humana immortalitate, corporis resurrectione, æternis bonorum præmiis et malorum suppliciis. Cum enim plures eo tempore florent scribæ (quorum collegium ab Esdrâ exordium sumpserat) qui sapientiæ student, et, ut iugo Græcorum subjacebant, nonnumquam audirent Græcorum his de rebus fabulas, factum est ut coeperint quæstiones de his rebus in medium afferre, et inter se ventilare, atque à se mutuo dissidere, aliis ista astruentibus, qui vocati fuere Pharisei, aliis negantibus, qui Sadducei, Act. 23, v. 8. Tunc adversus Sadduceos scripti fuere libri Sapientiæ et Machabeorum secundus, quos postea Ecclesia Christi recepit in canonem Scripturarum sanctarum. Ante hæc tempora non videtur populus Israel quidquam de his rebus doctus fuisse, aut quidquam discere de illis prædicatum, eò quod lex harum rerum disertam mentionem non faceret, et venas duntaxat spes minasque bonis malisque ob ocu-

los ponens. Fuit quidem patriarcharum et prophetarum non dubia hic fides, quod vel undecimum caput Epistolæ ad Hebræos testatum faciat; sed multa à patriarchis et prophetis credita prædictaque fuere, quæ ut non proposita atque enarrata, ita nec credenda necessariò fuere populo. Exempli gratiâ, virginitas matris Messie, paupertas, passio, mors, resurrectio Messie. Videtur clara publicaque hujusmodi rerum æternarum doctrina Messie reservata fuisse: nam veteres Patres, Joannem Messie præcursorem, primum dicunt annuntiasse regnum cœlorum et supplicium æternum, quem subsequens Messias, perfecti ac miraculis stabilivit quidquid hic pertineret. Interim igitur dum Messias expectaretur, quò paratiores forent animi ad excipiendam fidem de rebus hujusmodi invisibilibus, futuris et æternis, permisit Deus varias de his opinionibus oriri, et sapientium synagoga inter se altercationibus discuti. Nam quoniam errarent Sadducei, et quidem graviter, nescientes Scripturas neque virtutem Dei, nunquam tamen à veteri Synagoga declarati sunt hæretici, hoc est, desertores fidei aut legis à Deo tradite, vel, ut populi seductores, synagoga communione ejecti, quemadmodum Samaritani, quorum ne quidem ad potum uti licebat consuetudine. Joann. 4, 9; imò, quod ex Evangelis et Actis Apost. manifestum est, promiscuè versabantur etiam ipsi Pharisei et sacerdotes cum Sadduceis, tam in sacris quam profanis locis, Act. 4, v. 1, 25, v. 6, et communia non raro inibat consilia adversus Christum ejusque discipulos, Matth. 16, v. 1; Act. 5, v. 4. Denique licebat cuivis utri vellet parti adherere. Populus, quod annotat Josephus, ferè adhebat Phariseis (apud quem erant illi summo in pretio, ac proinde et summa eorum in republica auctoritas); optimates verò (ut qui libenter excutiunt timorem Dei, quò desideris carnis liberius indulgeant) Sadduceis, sicuti Joannem Hircanum filium Simonis fratris Judæ Machabei, patris in Judaico principatu successorem, qui cum Phariseorum semper discipulus fuisset, à seipso et à majoribus degenerans (nobile est Judæ Machabei exemplum, 2 Machab. 12, et septem fratrum matre hortatrice martyrum, 2 Machab. 7), in ultimâ senectute, à Phariseo quodam irritatus, et ab altero Sadduceo amico suo præcipuo instigatus, ad Sadduceos defecti (narrat Josephus, lib. 15 Antiq., cap. 18), gravissimèque Phariseos est persecutus, ipse et qui ipsi successerunt, filius Alexander et nepos Aristobulus: è quibus Alexander octingentos Phariseos uno die affligi crucibus jussit coram se in edito loco cum pallacis epulante. Josephus, lib. 15, cap. 22, et post eum Jossepi compendium. Nec aliter quàm Sadduceæ secta fuisse et Herodem, qui Aristobulo ipsiusque fratri Hircano proximè successit, probabile est: nam et ipse plurimos Phariseos interemit, nolentes jurare in ipsum regem. Cessarunt porro capitales istæ inter Phariseos et Sadduceos inimicitie sub præsidibus Romanis, quippe qui non magis his faverent quàm illis; quando opinionibus

bus licet maneret divisi, egregie conspirarunt adversus Messiam suum. Quod autem ad nomen rationem attinet, acceperunt Pharisei nomen à divisione sive separatione, quò habitu atque observationibus certis distincti essent à Sadduceis et à populo, præ quibus haberi volebant, munditie ac sanctimoniam eximii. Nam sive litterè *sade scribas pharisin*, et deducens à verbo *pharas* pro *sade*, ut D. Hieronymus in Gen. 58, v. 20, sive litterè *schin*, et derivens à verbo *pharas* pro *schin*, ut Hebræi et Syriacum Testamentum, utrumque verbum separare et dividere significat. Cum enim opinionibus à Sadduceis differrent, voluerunt et habitu atque observationibus singularibus differre, et cum illis tum vulgo sanctiores videri: de quibus sic Josephus, lib. 15 Antiq., cap. 18: « Multas constitutiones à majoribus per manus acceptas Pharisei tradiderunt populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicæ: et idè Sadducei his auctoritatem abrogant, dicentes oportere eas tantum servari quæ scripto continentur; atque hinc magna inter utrosque exorta est controversia, dum ditiores stant à Sadduceorum partibus, Pharisei cetera cuncti multitudinis nituntur favoribus. Hæc Josephus. Significat quidem *vir pharas* et *exponere ac declarare*; sed inde non est ducta nominis ratio, tametsi quidam id velint, Phariseos sic dictos quòd legis interpretationem atque explanationem profiterentur. Nam ita, non *pharisim* Hebræicè, Chaldaicè et Syriacè *pharisin* ac *pharise*, formâ participii passivi vocandi fuissent; sed formâ Benoni, id est, participii presentis activi, *pharosim* et *pharosin*. Adhæc, scribarum propriè id erat, legem populo interpretari. Ac erant quidem Phariseorum nonnulli scribæ, et, quod Josephus refert libri 1 de Bello Judaico, cap. 4, habebantur ut qui peritiss ceteris leges interpretarentur; sed ut non à Josephus etymologiam inde acceptam, ita nec omnes nec solos Phariseos scribas fuisse clarissimè Evangelia loquuntur. Matthæus, capituli 22 v. 35, Phariseum tentantem Dominum addit, tantum singulare aliquid, legis doctorem fuisse, quem Marcus scribam vocat, cap. 12, v. 28; et milites evangelistæ scribas et Phariseos simul nominant, ut professionis differentes, non tamen contrariæ; ac scribas quidem ferè præponunt quòd haberentur essentque publici legis interpretes.

QUI VENERANT, qui evocati famâ rerum superioribus diebus ab Jesu gestarum huc profecti fuerant: quæ fama nunc etiam domi eum esse prodiderat.

CASTELLO, vico, ex omnibus partibus GALILÆE, in

VERS. 18. — PARALYTICUS. Causam et modum Matthæus tacet, sed exprimit Marcus. Cum enim non possent eum offerre illi, præ turbâ, quæ ad januam stabat, per tectum supernè apertum eum demiserunt. Itaque vidit Jesus, ex isto conatu, et facto tam inusitato, fidem offerentium, ut ex Hieron. et ex narratione omnium evangelistarum, maximè Lucæ, videtur colligi. Hæc enim tum ad plenum sanitatem corporalem, tum ad penitentiam peccatori imperandam, proficere potest. Fidem tamen ipsius paralytici etiam ad-

quæ erat Gapharnam, ubi istud accidisse ex Marco constat, c. 2, v. 1.

ET JERUSALEM VICINE, ET JERUSALEM, et ex Jerusalem: videtur enim subaudienda præposita *et*, etiam ex ipsâ civitate Jerusalem, quæ sibi religionis totius ac sapientiæ fastigium arguabat.

ET, scilicet eum, virtus, potentia, gratia sanitatum, quam vocat Apostolus, 1 Cor. 12, v. 9.

DOMINI, DEI, ERAT ILLIC. Hebraismus, pro, exerebat se eo tempore singulariter per Christum, vel, erat, id est, aderat Christo.

Eos, Judæos, quotquot aderant opis egentes. Post doctrinam demum miracula, quia propter doctrinam miracula, ut essent testimonia et sigilla doctrinæ à Deo profectæ, id quod mox clarè demonstratur, v. 24.

VERS. 18. — ET ECCE. Tunc ecce adierunt virtus, id est, quidam, ut enim superiori versu est *unus* pro quidam; ita hoc *vir*, et mox homo.

PORTANTES. *φέρωντες*, ferentes.

IN LECTO; quippe membris omnibus captum. Siquid paralysus, humore noxio, nervos corporis, qui motus sunt organa, occupat et torpescit, sic ut qui laborat hoc malo, membra corporis, non ad usum, sed ad sarcinam molestam habet, ut propemodum animatum cadaver esse videatur, non in aliud spirans nisi in penam suam. Hoc malum de numero eorum est, à quibus meliorum ars, velut ab immedicabilibus, liberat abstinet, præsertim si non unam aut alteram corporis partem, sed universum corpus occuparit.

INFERRERE, intrò ferre, in domum; erat enim intrus Jesus in domo; Marc. 2, v. 2.

VERS. 19. — ET NON INVENIENTES. Græcè, cum autem non invenissent.

PER TURBA, propter turbam, propter turbæ quæ convenerat densitatem.

SUPRA TECTUM, sive, supra domum, ut alii verunt: utrumque enim patitur Græcum.

PER TEGULAS, dimois tegulis, detecto tecto, quod Marcus habet.

STUMBERUNT, demiserunt funibus: id enim propriè est Græcum, quemadmodum demittitur anchora aut saxum è sublimi. Est græcè prærens pro præterito, quæ enallage narrationis convenit, estque Marco familiaris. Pleraque ejus regionis ædes, præsertim sublimiores, ita erant constructæ, ut supra pars, tectum planum esset, tabulati sive pavimenti instar, in quo liceret comedere, bibere, ludere, ambulare,

fuisse colligiti Chrysost., ex eo quòd ita esse offerri passus est. Porro fides hic videtur non solum assensum in id quod de Christo credendum erit, sed simul fiduciam impetrandi, quæ ex fidei firmitate solet nasci, comprehendere. Cui potius, quàm charitati offerentium, aut patientiæ paralytici, tribuitur hic et alibi sanitas, non quòd excludantur; sed partim quia fides prima est ordine, partim quia ei proprium est impetrare id quod credit et sperat, partim denique ut ita fides in Christum commendaretur.

versari, plures etiam simul esse, Jud. 16, v. 27, nunc fornicibus, nunc trabibus nixum, muroque (juxta id quod caverat lex Deut. 22, v. 8) circumdatum. Cæterum sanctorum ista, et tecto prædita acuminato: sublimem enim domum non facili fuisset ascendere, tectum verò planum non facili perfodere, quin lapides et cæmenta decidissent in capita eorum qui infra aderant; denique imbricibus et tegulis, quod habet Lucas, contexta cum fuerit, non videtur plano tecto fuisse. Itaque paralytici vectores, primùm ascendunt in tectum hujus domus, eâ parte quæ ab hominibus libera erat, quippe remotior à janua; tum nãdaverunt illud tegulis scandalisque quibus erat tectum; deinde sustulerunt eò etiam paralyticum grabato decumbentem: quem tandem funibus demiserunt in inferiorem partem ubi Jesus concionabatur (videtur enim domus unicâ tecti contiginatione instructa fuisse, eò saltem parte ubi sedebat Salvator), nihili facientes, sive laborem suum, sive damnum dandum, sive improbitatis notam, quam apud alios subire poterant, præ eò quo ardebat studio juvenili proximum, præque eâ quâ animati erant spe, concepti de Christi bonitate, pari cum potentia conjuncti.

VERS. 20. — FIDEM UT VIDIT. Egredium enim edebant fidei specimen, illo suo tam laborioso conatu. Fides movet Jesum ad concedendum beneficium, multo etiam cumulatus quam petium fuerit. Fides autem in Evangelis, eum ei salus aut optata rei consecutio tribuitur, tum hoc loco, tum aliis plerisque, ita in usu est, ut duo ista complectatur, firmum mentis assensum in ea quæ de Deo et Christo credenda sunt, et fiduciam in Deo ac Christo ex assensu illo nascentem, quasi dicas fidem operentem per fiduciam; assensus enim mentis absque fiduciâ nil imperat; fiducia autem absque assensu esse nequit. Et quantum assensum illum propriè fides ex sacrum Litterarum usu significet, 1 Cor. 15, v. 15, Hebr. 11, v. 19, aliquando tamen major ad assensum respectus, aliquando ad fiduciam habetur; nam quia assensus sive fides fiduciæ est mater, idcirco semper vocatur fides. Ideo autem fidei potius quam alteri virtuti, rei optatæ consecutio plerumque tribuitur, partim quoniam ad fidei quæ propaganda erat, commendationem, partim verò quod fidei propriâ sit merces consequi id quod credit ac sperat. Hoc loco erat ex parte offerentium ardens studium juvenili proximum, et ex parte ægri magna patientiâ, insignes virtutes. Ad consecutionem sanitatis corporis potest aliena fides prodesse etiam in incredulitate aut impietate perseveranti; ad animam verò sanitatem, eatenus, quatenus illud à Deo impetret, ut penitentia impio, fides et penitentia incredulo dentur. Ad

VERS. 20. — REMITTENTUR TIBI PECCATA TUA, hoc ipso dicto, quo ea remitti pronuntio. Unde Græcè dictum factum indicans legit remissa sunt tibi peccata tua, hoc est, causa sublata est, per quam morbus infictus inerat. Ex quo satis colligitur paralyticum istum, eum sanitatem à Christo tanquam penitentiam publico præcone ambiret, concepisse simul antea

utramque sanitatem consequendam aliend fide adjutus paralyticus hic fuit, quantum et propriam fidem attulerit, qui se ad eum modum offerri passus est.

HOMO VIR, quod est Syriacè; sic enim consueverunt generali nomine ignotos vocare, quantum magis suavi vocabulo et Christi benignitati magis congruo, Mattheus et Marcus recitent: *Fili*.

Magnæ consolationis vox conscientis peccatorum, quâ dignatur eos Christus hoc etiam nomine ut filios vocet. Est autem peccator penitens adoptioni per Christum proximus, ut omittam quòd creatione omnes Dei et Christi filii simus; denique quòd modus sit loquendi, ita appellare suavi vocabulo etiam ignotos, tanquam si dicas te non secus ac filium diligere.

REMITTUNTUR. Græcè remissa sunt, scilicet hoc ipso quo hoc pronuntio: nam præteritum Atticum est pro communi; sed præteritum est loco præsentis, quantum sit in illo efficacitatis emphasis minimè negligenda. Reddit causam cur sit ei animo confidendum, quia remittantur ei peccata, morbi scilicet causa, ob que morbus iste à Deo inflictus sit. Quidam vertunt modo mandativo, remittantur; intelligunt enim tertiam pluram esse conjunctivæ præsentis: verum ea versio, nullo modo convenit hic. Non dubium est quin æger conceperit displicentiam peccatorum, penitenterque eum malè antea vite, ubi sanitatis licet recuperandæ gratiâ, tanto fervore Jesu offerri cupivît publico penitentiam præconi; Jesus itaque credentes ipsi esse sanandi corporis facultatem, ducit ad perfectiora, ad credendum, inquam, ipsi esse potestatem peccatorum remittendorum animæque sanandæ.

VERS. 21. — COGITARE, Græcè verbum est quod significat ratiocinari, id est, rationes secum vel cum alio subducere. Unde factum est ut pro cogitare et animo versare accipiatur; nam qui secum aliquid in utramque partem versat, duplicem quodammodo personam sustinet. Eruditio et scientiâ, nisi modesta temperetur, inflat homines, et invidiâ accendit, præcipuè adversus eos qui minori labore quam ipsi, aut minori cum strepitu dicendi, aliquam sapientiæ speciem edunt.

SCRIBAS, γραμματις. Apparet sibi dictos à Græcis et Latinis, quòd sicut scribæ publicorum tabularum custodes erant (significat enim presertim publicum scribam, eum cujus officium est publicas scribere actiones), sic penes istos, tanquam sequestres, libri legis essent velut depositi, quorum scilicet interpretatio ipsis erat commissa; idèque Matth. 2, v. 4, adjuvissimus populi, quod sit, publicos legis interpretes. Possit autem et γραμματις vocatos intelligere, tanquam litteratos eruditioneque insignes; nomen enim generaviæ penitentiam, sive ei propter fidem offerentium aut propriam data fuerit, sive non.

VERS. 21. — QUIDAM DE SCRIBIS, legis et Scripturarum periti sibi placentibus, quæ peccatorum remissionem passim Deo tribunt, DICENTES, in corde scilicet, id est, cogitabant. BLASPHEMIAS, nempe in Deum; contumeliosè in Deum loquuntur,

lier litteratorem exponas, id est, vel scribam litterarum, vel hominem litteratum. Non itaque hi à scribendo scribæ dicti sunt (quantum existiment quidam, non aliis quam istis licuisse describere sacros libros, ne depravarentur), sed à Scripturis potius sacris, quorum erat munus ac professio sacras Litteras et Patrum scripta servare, evolvere, et perscrutari, populo lecitare atque enarrare, et, si quid exoriretur dubii, responsa ex his dare. Vide Matth. 7, v. 29, item 23, v. 2; 1 Corinth. 1, v. 20. Hi Hebraicè etiam et Syriacè scribarum nomine *sopherim* dicuntur à *saphar*, quod inter cætera est, scribere, recensere, narrare, exponere, quòd divinas Scripturas populo prælegerent atque exponerent. *Sapientes sunt*, inquit Elias, qui et ipsi dicuntur *Rabbanim*. Lucas frequenter *legisperitos* vocat, cap. 7, v. 30; item cap. 11, v. 16, et Phariseum, quem Mattheus capitis 22 v. 35, *legisperitum* seu legis doctorem dicit, Marcus disertè scribam vocat, cap. 12, v. 28. Hujusmodi scriba fuit Esdras (qui appellatur 1 Esdræ 7, v. 6, 11 et 12, scriba velox, quod est promptus, exercitissimus, in lege Moysi, scriba eruditus in sermonibus et præceptis Domini et cæremoniis ejus in Israel; scriba legis Dei doctissimus; de quo illic legimus 1 Esdr. 7, v. 10: Esdras autem paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, et faceret et doceret in Israel præceptum et judicium), et post eum alii multi, ut Eleazarus, 2 Mach. 6, v. 18. quorum collegium ad Christum usque durasse, ex Evangelis colligimus. Horum, simul et principum sacerdotum, summo pontifice presidente, erat, difficilia religionis negotia definire, et dubia legis solvere.

DICENTES, in seipsis, Syrus *benaphschoun*, in animâ suâ; id est, in cordibus suis, quo modo Marcus loquitur: in tantâ enim faventium frequentiâ non audent palam obmurmurare.

LOQUITUR BLASPHEMIAS, impiè loquitur, contumeliosus est in Deum, sibi vindicans id quod Deo est proprium, peccata remittere. *Ego sum*, ait per Isaiam, cap. 45, v. 25, Deus, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me; adeoque tota Scriptura auctoritate remittendi peccata Deo ascribit. Blasphemare apud sacros scriptores ferè est impiè loqui, Deo, aut qui Dei sunt loco, propriam auctoritatem et dignitatem, vel debitum honorem detrahere; apud disertiores Græcos idem valet quod calumniari vel maledicere. Christum itaque accusant blasphemiz et sacrilegii, quia, quod proprium est Dei, sibi usurpet. At cum ambigua sit locutio, nec aliud protulerit Christus quam proferat propheta gratiæ Dei testis (neque enim dixit: Remitto tibi peccata tua), cur in deterius rapiunt quod æquius interpretari licebat?

sibi arrogando quod Deo proprium est, et idè ejus majestati derogando. Livor et malevolentia in deteriorum partem verba Christi rapiabant. Non enim dixerat, remitto, sed remittuntur, quod intelligi poterat, à Deo, ut esset non efficiens, sed offerentis.

VERS. 22. — UT COGNOVIT, non conjecturis, sed quasi oculis perspexisset, COGITATIONES EORUM; ita

nimirum malevolentia erga Christum et livore prius infecti.

VERS. 22. — UT COGNOVIT. Ita erant aliorum cogitationes Christo Domino manifeste, ac res corporeas quas corporis cernebat oculis. Ostendit itaque factò ipso, competere sibi id quod Deo est proprium, *καθ' οὐρανόν* esse, 1 Reg. 16, v. 7; 2 Paral. 6, v. 50; Psal. 7, v. 10; 1 Cor. 2, v. 10, dum occultos eorum sensus in medium profert, adque illorum cogitata respondet, ac proinde Deum se esse, nec blasphemare. Cæterum ita respondet, ut aliâ rursus eos ratione refellat, atque ejusmodi, ex quâ similiter consequatur, Deum ipsum esse (naluît enim divinitatem suam factis testari, quam oratione prædicare), undique eos concludens et confundens.

QUI COGITAVIS, quid versatis animo quod non oportet; non enim zelo honoris Dei movebantur, sed libidine oblectandi Christo. Si quo dubio tenebantur, cur non arguebant et inquirebant, eum tot suppetere argumenta sentiendi de Christo ut honoris Dei studioso.

IN MEDIUM, conventus.

VERS. 25. — QUID EST, quid enim est; hoc est, utrum enim est.

DICERE, scilicet paralytico huic (quod Marcus exprimit), ita videlicet ut mendaciî, temeritatis, seu presumptionis, ex re ipsâ argui non possit. Videtur apud se scribæ cogitasse, blasphemiam locutum Salvatorem, nec reprehendi posse in tantâ factorum turba, quod res sit invisibilis, quæ, etiam tum eum verè est, oculis corporis non cernatur, q. d.: Blasphemat, facili atque impune, tanto tutius imperiti vulgi favore, quia res est veritatis obscura, quæ credi debeat, ut videri non possit. Interrogat itaque Salvator, utrum facilius sit dicere paralytico, ita nimirum ut revinci nequeas ex re ipsâ.

SURGE ET AMBULA. Et non est utique, nam hujus veritas homo oportet ut oculis pateat: hoc indiget manifestò spectaculo et exemplo; illud referunt ad fidem: non enim exigetur visibilis remissio peccatorum; ut manifesta sanatio visibilis liberatio. Ad confirmationem igitur invisibilis remissionis peccatorum, quam quisvis faciliè factare possit se dare, nec ex re ipsâ mendaciî convinci, ciat rem visibilem atque manifestam, quam qui promittit, mox arguatur mendaciî, nisi ob oculos eam exhibeat; ejusmodi autem, quæ humanarum virium facultatem superet, nec nisi Deo operante edi queat; ac proinde (tametsi per se ipsam minus difficilè eam ad ejuis editur probationem) ad mendaciî probationem edi nequeat, non magis quam possit Deus esse testis mendaciî.

facto ipso suam divinitatem et se non blasphemans probans.

VERS. 25. — QUID EST FACILIUS DICERE, etc. Si nuda verba species, æquè facile est utrumvis dicere; si rem, longè difficilior est dimittare peccata, quam corpori etiam propriâ auctoritate sanitatem dare, juxta illud August., Tract. 72 in Joan.: Justificatio